

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Shakirova Salima
Yusipbay qizi

*Ajinyoz nomidagi Nukus Davlat
Pedagogika instituti Maktabgacha tarbiya va
defektologiya kafedrasi stajyor-o'qituvchisi
Elektron pochta (salimashakirova1595@gmail.com) +99897 787-22-92*

UZULUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA INKLYUZIV TA'LIMNING TUTGAN O'RNI

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim nima? Nega bugungi kunda unga katta e'tibor qaratilmoqda? Uni tashkil etishning maqsadi nima va uni sifatli tashkil etishning bir necha bosqichlari haqida so'z yuritamiz.

Summary: What is inclusive education in this article? Why is it paid so much attention today? We will talk about what is the purpose of its organization and several stages of its qualitative organization.

Аннотация: Что такое инклюзивное образование в этой статье Почему сегодня ему уделяется так много внимания? Назовем цель его организации и несколько этапов его качественной организации.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, korreksiyalash, defektologiya, integratsiya, imkoniyati sheklanganlik, me'yor

Key words: inclusive education, correction, defectology, integration, possibility, norm

Ключевые слова: инклюзивное образование, коррекция, дефектология, интеграция, возможность, норма.

Imkoniyati cheklanganlik bu – qobiliyatsizlik emas. Har qanday holatda ham nuqsoni bor bolalar ham rivojlanishda davom etadi. Imkoniyati cheklangan bolalar normal rivojlanishdagi bolalarga nisbatan ko'proq e'tibor va yordam talab qiladi. Ular topshiriq, vazifa, masalalarni tez, mukammal bajara olmasliklari mumkin, lekin imkoniyat darajasida bajara oladilar.

Hozirgi kunda inklyuziv ta'lim jadal sur'atlar bilan rivojlanib kelayotgan ta'lim turi hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim intensiv ravishda amaliyotga kirib keladi va buning

oqibati ko'plab savollar tug'ilishiga sabab bo'ladi. Inklyuziv ta'lim xorij mamalakatlarida sezilarli darajada rivojlangan bo'lib, ilmiy-amaliy jihatlari turli tadqiqotlarda asoslab berilgan.

Bizning yurtimizda ham bugungi kunda amalga oshirilayotgan islohatlar qatorida inklyuziv ta'limni tashkil etish to'g'risidagi chora-tadbirlar tizimini alohida e'tirof etishimiz mumkin. Ya'ni buning yaqqol dalili sifatida 2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi qonunni keltirishimiz mumkin. Ushbu qonunning 20-moddasida "Inklyuziv ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning xilma-xilligini hisobga olgan holda barcha ta'lim oluvchilar uchun ta'lim tashkilotlarida ta'lim olishga bo'lgan teng imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan.

Jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar (shaxslar) uchun ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'lim tashkil etiladi" deya belgilab qo'yilgan. Shuningdek O'zbekiston Respublikasining yangilangan Konstitutsiyasining 50-moddasida ham "Ta'lim tashkilotlarida alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim va tarbiya ta'minlanadi" qatorlari joy olgan. Yuqorida keltirgan ma'lumotlarimiz inklyuziv ta'limning naqadar dolzarb mavzuga aylanayotganligi, u har tomondan qonuniy muhofazaga olinayotganligi alohida ta'lim ehtiyoji mavjud insonlar uchun imkoniyatlar eshigi ekanligining yana bir isboti deb aytishimiz mumkin.

Inklyuziv ta'lim kengaytirilishiga sabab bo'layotgan asosiy omil esa bu alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalar sonining ortishidir. Birgina O'zbekistonning o'zida 760 mingdan ortiq imkoniyati cheklangan shaxslar bo'lib, ularning 120 mingdan ortiq qismini 18 yoshga to'lmagan bolalar tashkil etadi. Afsuski bu ko'rsatkich ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotimizga kirib kelayotgan o'zgarishlar, kundankunga ifloslanib borayotgan atrof-muhit hamda boshqa turli salbiy ta'sirlar natijasida kun sayin oshib borayotganligi barchamizga ma'lum. Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan shaxslarni korreksiyalash va ijtimoiy hayotga qo'shish, ularning kundalik turmush tarzini o'rganish maqsadida olib borilgan ishlar natijasiga ko'ra "O'zbekistonda nogironligi bo'lgan bolalar va kattalar ahvolidagi tahlili" qisqacha hisobotida nogiron bolalarning o'qishi uchun eng yaxshi joy deb 70% insonlar maxsus maktablarni, 15,5% insonlar esa odatiy maktablarning maxsus sinflarini, 12% insonlar esa odatiy maktablarda nogironligi bo'lmagan bolalar bilan bir sinfdagi o'qishlarini to'g'ri deb fikr bildirishgan. Bularning barchasini inobatga olgan holda inklyuziv sinflar tashkil etilmoqda va sinovdan o'tkazilmoqda. Qoraqolpog'iston Respublikasi Nukus shahrida 2 maktabda, 11 tumanning har birida, 1 maktabdan inklyuziv sinflar tashkil etilgan.

Inklyuziv sinflarning maqsad va vazifalari imkoniyati cheklangan shaxslarni korreksiyalash, ularni jamiyatga qo'shish bo'lib hisoblanadi. Bu maqsad va vazifalar samarali amalga oshirilishi uchun albatta qulay shart-sharoitlar yaratilishi lozim. Bugungi davr texnologiyalar davri ekanligini hisobga oladigan bo'lsak bu borada ham yangi innovatsion texnologiyalarni qo'llash, bolalar uchun yangi zamonaviy qurilmalardan foydalanish ularning qiziqishlarini oshirishga yordam beradi. Bulardan to'g'ri foydalanish esa pedagog mahoratiga bog'liq. Mahoratli pedagog samarali natijalarga erishadi.

Demak, inson hayotda yashar ekan umri davomida kimgadir yoki kimlargadir yordam berishi, qo‘llab-quvvatlashi, jamiyatga o‘z kuchi va bilimi bilan foyda keltirishi lozim. Ayniqsa, oramizdagi imkoniyati cheklangan bolalarga diqqat e‘tiborda bo‘lmog‘imiz, ulardan mehr-muhabbatimizni ayamasligimiz darkor. Imkoniyati cheklangan bolalarning o‘ziga xos olami mavjud bo‘lib, ular bilan har qanday inson munosabat o‘rnatishi uchun albatta ushbu olam bilan yaxshi tanish bo‘lishi kerak. Ya‘ni, ular me‘yorida rivojlangan bolalar psixologik xususiyatlaridan tubdan farq qiluvchi xislatlarga ega. Aynan shu sabab, imkoniyati cheklangan bolaning oila a‘zolaridan tortib, to ta‘lim muassasa xodimlarigacha maxsus pedagogika va psixologiya fanining mazmun-mohiyatini yaxshi bilishi darkor

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

- 1.O‘zbekiston Respublikasi “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun Toshkent-2020
- 2.M.U.Xamidova “Maxsus pedagogika” Toshkent-2018
- 3.Lobar J., Feruza S. Ways to conduct lessons for children with speech disabilities with innovative technologies //Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. – 2022. – T. 4. – C. 36-39.
4. Matluba E. The importance of speech therapy technology in the education of children with speech disabilities //Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. – 2022. – T. 4. – C. 54-58.
- 5.F.Qodirova “Imkoniyati cheklangan bolalarni o‘qitish, tarbiyalash va ijtimoiy hayotga tayyorlash” Toshkent-2019